

RENDA Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY

Warunki nabywania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz zasady ustalania jej wysokości określa ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹, zwana dalej ustawą emerytalną.

► Informacje ogólne

Renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki:

- został uznany za niezdolnego do pracy,
- ma wymagany – stosowny do wieku, w którym powstała niezdolność do pracy – okres składkowy i nieskładkowy,
- niezdolność do pracy powstała w okresach składkowych (np. ubezpieczenia, zatrudnienia) lub nieskładkowych (np. w okresie pobierania zasiłku chorobowego, opiekuńczego, świadczenia rehabilitacyjnego) określonych w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Wymóg powstania niezdolności do pracy w określonym ustawą emerytalną czasie nie obowiązuje w stosunku do osoby, która spełnia łącznie następujące warunki:

- została uznana za całkowicie niezdolną do pracy,
- spełnia warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego oraz
- legitymuje się co najmniej 20-letnim (w przypadku kobiety) i 25-letnim (w przypadku mężczyzny) okresem składkowym i nieskładkowym.

¹ Tekst jednolity: Dziennik Ustaw z 2004 r. nr 39, poz. 353 z późn. zm.

Przykład

W marcu 2009 r. wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy zgłasza 43-letnia kobieta, legitymująca się 20-letnim okresem składkowym i nieskładkowym. Ubezpieczona pobierała zasiłek dla bezrobotnych do czerwca 2007 r., a następnie nie podjęła żadnej pracy. Okres pobierania zasiłku był poprzedzony 11-letnim, nieprzerwanym okresem zatrudnienia.

Lekarz orzecznik stwierdził, iż ubezpieczona jest całkowicie niezdolna do pracy, a niezdolność ta powstała w marcu 2009 r., zatem po upływie 18 miesięcy od ustania pobierania zasiłku dla bezrobotnych.

Ubezpieczonej przysługuje jednak prawo do renty, ponieważ została uznana za całkowicie niezdolną do pracy, spełnia warunek posiadania wymaganego 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, przebytego w okresie ostatnich 10 lat poprzedzających datę zgłoszenia wniosku o rentę. Wnioskodawczyni legitymuje się 20-letnim okresem składkowym i nieskładkowym oraz została uznana za całkowicie niezdolną do pracy, co w tym przypadku znosi warunek powstania tej niezdolności w czasie ubezpieczenia lub w okresie 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia.

► Kogo uznaje się za niezdolnego do pracy?

Niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania tej zdolności po przekwalifikowaniu.

Niezdolność do pracy może być częściowa lub całkowita.

Częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła w znacznym stopniu zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

Za **całkowicie niezdolną do pracy** uważa się osobę, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy.

Podstawę orzeczenia **niezdolności do samodzielnej egzystencji** stanowi naruszenie sprawności organizmu, które powoduje konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

► Jak długi staż wymagany jest do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy?

Okres składkowy i nieskładkowy wymagany do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy uzależniony jest od wieku, w którym powstała niezdolność do pracy. Okres ten wynosi:

- ▶ 1 rok – jeśli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat,
- ▶ 2 lata – jeśli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat,
- ▶ 3 lata – jeśli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat,
- ▶ 4 lata – jeśli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat,
- ▶ 5 lat – jeśli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

Ubezpieczonemu, który stał się niezdolny do pracy z powodu skutków wypadku w drodze do pracy lub z pracy zaistniałego po dniu 31 grudnia 2002 r., prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przysługuje również w przypadku, gdy nie udowodnił wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego.

▶ Czy osoby, które stały się niezdolne do pracy po ukończeniu 30 roku życia muszą spełnić dodatkowe warunki dotyczące stażu?

Tak. W przypadku osoby, której niezdolność do pracy powstała po ukończeniu 30 roku życia, wymaga się, aby pięcioletni okres składkowy i nieskładkowy został przebyty w ciągu ostatniego dziesięciolecia poprzedzającego dzień:

- zgłoszenia wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy lub
- przed dniem powstania niezdolności do pracy.

Przykład

W dniu 21 listopada 2008 r. wniosek o rentę zgłosił 34-letni mężczyzna. Lekarz orzecznik orzekł, iż niezdolność do pracy u ubezpieczonego powstała 1 czerwca 2006 r.

Zainteresowany udowodnił następujące okresy składkowe i nieskładkowe:

- *od 1 lipca 1995 r. do 31 grudnia 1996 r. zatrudnienie w ramach umowy o pracę – 1 rok 6 miesięcy,*
- *od 1 stycznia 1997 r. do 30 września 1999 r. opłacanie składek z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności – 2 lata 9 miesięcy,*
- *od 1 października 1999 r. do 30 września 2004 r. ukończone studia wyższe – 5 lat,*
- *od 1 lutego 2005 r. do 31 lipca 2006 r. zatrudnienie w ramach umowy o pracę – 1 rok 6 miesięcy.*

W dziesięcioleciu poprzedzającym datę zgłoszenia wniosku o rentę, tj. od 21 listopada 1998 r. do 20 listopada 2008 r. zainteresowany udowodnił

nił 2 lata 4 miesiące i 10 dni okresów składkowych. Udowodnione okresy nieskładkowe podlegają ograniczeniu do 1/3 udowodnionych w tym dziesięcioleciu okresów składkowych, a zatem uwzględnic można tylko 9 miesięcy i 14 dni. Łącznie w tym dziesięcioleciu ubezpieczony udowodnił: 3 lata 1 miesiąc i 24 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Zainteresowany nie spełnia warunku posiadania 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych w dziesięcioleciu poprzedzającym datę zgłoszenia wniosku.

W dziesięcioleciu poprzedzającym datę powstania niezdolności do pracy, tj. od 1 czerwca 1996 r. do 31 maja 2006 r., ubezpieczony udowodnił: 4 lata 8 miesięcy okresów składkowych oraz 1 rok 6 miesięcy i 20 dni okresów nieskładkowych (ograniczonych do 1/3 udowodnionych w tym dziesięcioleciu okresów składkowych). Łącznie w dziesięcioleciu poprzedzającym datę powstania niezdolności do pracy ubezpieczony udowodnił 6 lat 2 miesiące i 20 dni okresów składkowych i nieskładkowych. A zatem zainteresowany spełnił warunek posiadania wymaganego stażu w dziesięcioleciu poprzedzającym datę powstania niezdolności do pracy.

Do dziesięcioletniego okresu poprzedzającego datę zgłoszenia wniosku o rentę lub datę powstania niezdolności do pracy nie zalicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej), renty szkoleniowej lub renty rodzinnej.

▶ Czy możliwe jest uzyskanie renty w przypadku udowodnienia krótszego stażu pracy?

Tak. Jeśli ubezpieczony nie osiągnął wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego uzależnionego od wieku, w którym powstała niezdolność do pracy, warunek posiadania tego okresu uważa się za spełniony, jeśli został on zgłoszony do ubezpieczenia społecznego:

- ▶ przed ukończeniem 18 lat życia, albo
 - ▶ w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub szkole wyższej
- oraz do dnia powstania niezdolności do pracy miał, bez przerwy bądź z przerwami nieprzekraczającymi 6 miesięcy, okresy składkowe i nieskładkowe.

▶ Jakie okresy uwzględnia się przy ustalaniu prawa do renty i jej wysokości?

Przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz obliczaniu jej wysokości uwzględnia się okresy składkowe i okresy nieskładkowe. Pełen katalog tych okresów zawarty jest w przepisach

art. 6 i 7 ustawy emerytalnej oraz na stronie internetowej ZUS pod adresem: **www.zus.pl**.

Okresami składkowymi są m.in.:

▶ przypadające **od 1 stycznia 1999 r.:**

— okresy opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz

— okresy nieopłacania składek z powodu przekroczenia w trakcie roku kalendarzowego kwoty rocznej podstawy wymiaru składek – zarówno wtedy, gdy tytuł podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym istniał do końca roku kalendarzowego, jak również, gdy ustał przed końcem roku, lecz po opłaceniu składek od rocznej podstawy wymiaru,

▶ okresy opłacania składki na ubezpieczenie społeczne (**od 15 listopada 1991 r. do 31 grudnia 1998 r.**) oraz

▶ przypadające **przed 15 listopada 1991 r.** okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne, albo za które nie było obowiązku opłacania składki.

Przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności dla:

▶ płatników składek, zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub ubezpieczenie społeczne,

▶ osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność

nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym lub ubezpieczeniu społecznemu w tym okresie.

Okresy nieskładkowe to okresy braku aktywności zawodowej, które – z uwagi na ich specyfikę – w pełni uzasadniają uwzględnienie przy ustalaniu prawa do renty.

Za **okresy nieskładkowe** uważa się np.:

▶ okresy pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy lub innych ustaw,

▶ okresy pobierania zasiłków z ubezpieczenia społecznego (chorobowego lub opiekuńczego),

▶ przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących opiekujących się małymi dziećmi, innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych oraz okresy niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem:

— w wieku do lat 4 – w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie (bez względu na liczbę dzieci) – do 6 lat,

— na które ze względu na stan fizyczny, psychiczny lub psychofizyczny przysługuje zasiłek pielęgnacyjny – dodatkowo w granicach do 3 lat na każde dziecko,

► okres nauki w szkole wyższej na jednym kierunku, pod warunkiem ukończenia tej nauki.

Przy ustalaniu prawa do renty oraz obliczaniu jej wysokości okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze nieprzekraczającym 1/3 udowodnionych okresów składkowych.

Jeśli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do przyznania renty, okres ten może zostać uzupełniony okresem ubezpieczenia społecznego rolników, za który została opłacona składka.

Przykład

W dniu 20 maja 2009 r. z wnioskiem o rentę z tytułu niezdolności do pracy występuje 29-letnia kobieta, która udowodniła 5-letni okres ubezpieczenia z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym jako domownik oraz 2 lata i 6 miesięcy zatrudnienia w ramach umowy o pracę.

Od dwóch lat wnioskodawczyni sprawuje opiekę nad dzieckiem (w wieku do lat 4) i w dniu składania wniosku nie podlega ubezpieczeniom społecznym. Lekarz orzecznik orzekł, iż niezdolność do pracy powstała w okresie zatrudnienia.

W celu nabycia prawa do renty wnioskodawczyni musi udowodnić 4 lata okresów składkowych i nieskładkowych. Do wymaganego stażu organ rentowy uwzględni: 2 lata i 6 miesięcy okresów składkowych (zatrudnienie w ramach stosunku pracy) oraz 10 miesięcy opieki nad dzieckiem (okres nieskładkowy), łącznie zatem 3 lata i 4 miesiące. Okres ten zostanie uzupełniony 8 miesiącami pracy w gospodarstwie rolnym, za które zostały opłacone składki na ubezpieczenie społeczne rolników.

Okresów ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki, nie uwzględnia się, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

► Orzekanie o niezdolności do pracy

Oceny niezdolności do pracy dokonuje lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w formie orzeczenia. Lekarz orzecznik ocenia istnienie niezdolności do pracy, jej stopień, a także dokonuje ustaleń dotyczących:

- daty powstania niezdolności do pracy,
- trwałości lub przewidywanego okresu trwania niezdolności do pracy,
- związku przyczynowego niezdolności do pracy lub śmierci z określonymi okolicznościami,

- ▶ niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- ▶ celowości przekwalifikowania zawodowego.

Niezdolność do pracy może być orzeczona na okres nie dłuższy niż 5 lat. Jedynie w przypadku gdy według wiedzy medycznej nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego okresu, niezdolność może być orzeczona na okres dłuższy.

Od orzeczenia lekarza orzecznika ZUS osobie zainteresowanej przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu do komisji lekarskiej Zakładu, w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia. Sprzeciw można wnieść za pośrednictwem jednostki organizacyjnej ZUS, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej. Orzeczenie lekarza orzecznika ZUS, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub co do którego nie zgłoszono zarzutu wadliwości, albo orzeczenie komisji lekarskiej stanowi dla organu rentowego podstawę do wydania decyzji w sprawie renty.

▶ Co to jest renta szkoleniowa?

Renta szkoleniowa przysługuje osobie – spełniającej warunki do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy – wobec której orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie.

Renta szkoleniowa przysługuje przez okres 6 miesięcy, jednakże okres ten może ulec skróceniu lub wydłużeniu. Maksymalny okres pobierania tej renty nie może przekroczyć 36 miesięcy. Zarówno skrócenie, jak i wydłużenie okresu pobierania renty szkoleniowej następuje na podstawie wniosku starosty.

Renta szkoleniowa nie przysługuje w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz służby.

▶ Kiedy powstaje prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy?

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków, wymaganych do nabycia tego prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o świadczenie.

Jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy (świadczenie rehabilitacyjne, wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy), prawo do renty powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku (świadczenia, wynagrodzenia).

Prawo do renty, które ustało z powodu ustąpienia niezdolności do pracy, podlega przywróceniu, jeżeli w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty ubezpieczony ponownie stał się niezdolny do pracy.

▶ Na jaki okres może zostać przyznana renta z tytułu niezdolności do pracy?

Renta z tytułu niezdolności do pracy okresowa przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli orzeczona została okresowa niezdolność do pracy.

Renta okresowa z tytułu niezdolności do pracy przysługuje przez okres wskazany w decyzji ZUS. **Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy ustaje z upływem okresu, na jaki świadczenie to zostało przyznane.**

Po upływie tego okresu ubezpieczony może wystąpić do ZUS z wnioskiem o przedłużenie prawa do renty na dalszy okres. Ewentualne kolejne prawo do renty uzależnione jest od wyniku ustaleń lekarza orzecznika ZUS lub komisji lekarskiej.

Orzeczenie niezdolności do pracy do dnia osiągnięcia wieku emerytalnego, wynoszącego 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn, możliwe jest w przypadku, gdy:

- zostanie zgłoszony wniosek o przedłużenie prawa do renty na dalszy okres przez osobę, która w okresie poprzedzającym dzień badania była uprawniona do renty przez co najmniej 5 lat i której do osiągnięcia wskazanego wieku brakuje nie więcej niż 5 lat,
- zostanie stwierdzona niezdolność do pracy na dalszy okres.

Nie później niż na trzy miesiące przed ustaniem prawa do renty okresowej ZUS zawiadamia osobę zainteresowaną o terminie wstrzymania wypłaty oraz o warunkach przywrócenia prawa do tego świadczenia.

▶ Kiedy ustaje prawo do renty?

Prawo do **renty z tytułu niezdolności do pracy** ustaje:

- ▶ gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do renty,
 - ▶ z upływem okresu, na jaki zostało przyznane to świadczenie,
 - ▶ z dniem, od którego z urzędu została przyznana emerytura, tj. z dniem ukończenia wieku emerytalnego – 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn – przez osoby ubezpieczone, uprawnione do renty z tytułu niezdolności do pracy,
 - ▶ ze śmiercią osoby uprawnionej.

▶ Jak ustala się wysokość renty?

Wysokość renty z tytułu niezdolności do pracy zależy od długości udowodnionych okresów składkowych i nieskładkowych oraz od wysokości podstawy wymiaru renty.

Wysokość renty z tytułu **całkowitej** niezdolności do pracy wynosi:

- ▶ 24% kwoty bazowej,
- ▶ po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych,
- ▶ po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych,
- ▶ po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok brakujący do pełnych 25 lat okresów składkowych oraz nieskładkowych, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat.

Renta z tytułu **częściowej** niezdolności do pracy wynosi 75% renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

▶ Jak się ustala podstawę wymiaru renty?

Podstawę wymiaru renty ustala się, przyjmując do jej wyliczenia przeciętną podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych, wybranych z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających rok, w którym zgłoszono wniosek o rentę.

Na wniosek ubezpieczonego do wyliczenia podstawy wymiaru renty można przyjąć przeciętną podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z okresu 20 lat, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.

Jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru renty z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych – w przypadku osób, u których niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 30 roku życia – podstawę wymiaru renty ustala się, przyjmując podstawę wymiaru składek z okresu faktycznego ubezpieczenia, czyli krótszego niż okres 10 kolejnych lat kalendarzowych. Podstawy wymiaru renty dla ubezpieczonego, u którego niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 30 roku życia, nie ustala się, jeżeli nie pozostawał on w ubezpieczeniu co najmniej przez 1 rok kalendarzowy.

Przykład

Ubezpieczony, urodzony 10 listopada 1979 r., do wniosku o ustalenie renty z tytułu niezdolności do pracy zgłoszonego 10 lutego 2009 r. dołączył dokumenty potwierdzające następujące okresy:

- od 1 października 1998 r. do 30 września 2003 r. – okres studiów wyższych,
- od 1 marca 2004 r. do 30 czerwca 2006 r. – okres zatrudnienia na podstawie umowy o pracę,
- od 1 lipca 2006 r. do 31 stycznia 2007 r. – okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych,
- od 1 października 2007 r. do 31 stycznia 2009 r. – okres zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.

Podstawa wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy zostanie ustalona z okresu faktycznego podlegania ubezpieczeniu, gdyż zainteresowany nie może udowodnić 10 kolejnych lat kalendarzowych podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Przy ustaleniu podstawy wymiaru renty zostanie uwzględnione wynagrodzenie i zasiłek dla bezrobotnych z lat: 2004, 2005, 2006, 2007 i 2008, a suma uzyskanych wskaźników z poszczególnych lat zostanie podzielona przez 6 (tj. przez faktyczną liczbę lat kalendarzowych podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym).

Jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników.

Kwotę minimalnego wynagrodzenia organ rentowy przyjmuje z urzędu, bez konieczności składania przez zainteresowanego wniosku w tej sprawie.

W celu ustalenia podstawy wymiaru renty oblicza się:

- ▶ sumę kwot podstaw wymiaru składek i kwot zasiłków: chorobowe, macierzyńskiego, opiekuńczego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku wyrównawczego, świadczenia wyrównawczego lub dodatku wyrównawczego, a także wartość świadectw rekompensacyjnych, zasiłków dla bezrobotnych, zasiłków szkoleniowych lub stypendiów wypłaconych z Funduszu Pracy za okres udokumentowanej niezdolności do pracy – w okresie każdego roku z wybranych przez zainteresowanego lat kalendarzowych,
- ▶ stosunek każdej z tych sum kwot do rocznej kwoty przeciętnego wynagrodzenia, ogłoszonej za dany rok kalendarzowy, wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu,
- ▶ średnią arytmetyczną tych procentów, która stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru renty.

Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru renty nie może być wyższy niż 250%.

Podstawę wymiaru renty uzyskuje się przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru renty przez kwotę bazową.

Kwota bazowa wynosi 100% przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenia społeczne, określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, w poprzednim roku kalendarzowym. Kwota bazowa jest ustalana corocznie i obowiązuje od dnia 1 marca każdego roku kalendarzowego do końca lutego następnego roku kalendarzowego.

Wysokość kwoty bazowej ogłasza Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w terminie do 7 roboczego dnia lutego każdego roku.

Do obliczenia podstawy wymiaru stosuje się kwotę bazową obowiązującą w dniu zgłoszenia wniosku o rentę albo w dniu powstania uprawnień do świadczenia, jeżeli jest to data późniejsza w stosunku do daty zgłoszenia wniosku.

▶ Wysokość renty szkoleniowej

Wysokość renty szkoleniowej jest preferencyjna w stosunku do innych rent z tytułu niezdolności do pracy. Ustala się ją jako 75% podstawy jej wymiaru, a zatem jest ona niezależna od długości stażu ubezpieczeniowego. Renta ta nie może być niższa niż najniższa renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

▶ Świadczenia w wysokości najniższej

Jeżeli faktycznie obliczona wysokość renty jest niższa od świadczenia najniższego, wysokość renty podwyższa się do tej właśnie kwoty.

Kwoty najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy zostały określone przepisami ustawy emerytalnej. Podwyższa się je, przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji świadczeń, od miesiąca, w którym przeprowadzana jest waloryzacja.

▶ Wypłata renty

Rentę z tytułu niezdolności do pracy wypłaca się, poczynając od dnia powstania prawa do tego świadczenia, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu.

Renta może być przekazywana osobie uprawnionej za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania

świadczeń, albo – na wniosek tej osoby – na jej rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej.

Osobie uprawnionej zamieszkałej za granicą renta może być wypłacana na jej rachunek bankowy w Polsce lub do rąk wskazanej osoby zamieszkałej w Polsce, względnie według zasad dotyczących wypłaty świadczeń, wynikających z umów międzynarodowych w dziedzinie ubezpieczeń społecznych.

▶ Jaki jest tryb postępowania o przyznanie renty?

Ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty szkoleniowej następuje na podstawie wniosku (druk ZUS Rp-1R) osoby zainteresowanej lub jej pełnomocnika, zgłoszonego na piśmie lub ustnie do protokołu.

Wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy może być zgłoszony w zakładzie pracy lub innej jednostce uprawnionej do przyjmowania wniosków, a następnie przekazany do odpowiedniego organu rentowego. Wniosek może też być zgłoszony bezpośrednio w organie rentowym, właściwym ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.

Wniosek powinien zawierać: • imiona i nazwisko • datę urodzenia • imiona rodziców • miejsce zamieszkania – zameldowania na pobyt stały • adres pobytu i adres do korespondencji (jeżeli są inne niż adres zamieszkania) • numer PESEL i NIP, a w razie braku numeru PESEL lub NIP – serię i numer dowodu osobistego lub paszportu • wskazanie świadczenia, o które osoba zainteresowana się ubiega • podpis wnioskodawcy lub jej pełnomocnika.

Jeżeli renta ma być przekazywana na rachunek w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, należy podać nazwę i adres banku (spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej) oraz numer rachunku bankowego (numer rachunku w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej).

Wniosek o rentę może być wycofany nie później niż do dnia uprawomocnienia się decyzji w sprawie renty (tj. w terminie jednego miesiąca od dnia doręczenia decyzji). Prośba o wycofanie wniosku jest skuteczna tylko wówczas, jeżeli została złożona na piśmie lub zgłoszona ustnie do protokołu.

▶ Jakie dokumenty należy dołączyć do wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy?

Do wniosku o przyznanie renty należy dołączyć:

▶ zaświadczenie o stanie zdrowia (formularz ZUS N-9) wydane przez lekarza prowadzącego leczenie osoby ubiegającej się o świadczenie,

- ▶ wywiad zawodowy (formularz ZUS N-10) – ankietę wypełnioną przez pracodawcę,
- ▶ kwestionariusz dotyczący okresów składkowych i nieskładkowych (druk ZUS Rp-6),
- ▶ dokumenty na potwierdzenie przebytych okresów składkowych i nieskładkowych (świadczenia pracy, legitymację ubezpieczeniową, zaświadczenie szkoły wyższej o programowym toku trwania ukończonych studiów, wyciągi z akt urodzenia dzieci),
- ▶ zaświadczenia pracodawcy o wysokości osiąganego wynagrodzenia (na formularzu według wzoru określonego przez ZUS, druk ZUS Rp-7) bądź legitymację ubezpieczeniową zawierającą odpowiednie wpisy,
- ▶ kartę wypadku w drodze do pracy lub z pracy, jeśli ubezpieczony zgłasza wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy.

Druki potrzebne do wystąpienia o ustalenie renty z tytułu niezdolności do pracy dostępne są nieodpłatnie w każdej jednostce organizacyjnej ZUS oraz na stronie internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, pod adresem www.zus.pl.

Zaświadczenie o stanie zdrowia wydane przez lekarza, pod którego opieką lekarską znajduje się osoba, w stosunku do której ma być wydane orzeczenie, powinno być wystawione nie wcześniej niż na miesiąc przed datą złożenia wniosku.

Ponadto do wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy należy dołączyć, będącą w posiadaniu osoby ubiegającej się o świadczenie, **dokumentację medyczną**, która może mieć znaczenie dla wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika ZUS (historia choroby, karty informacyjne z leczenia szpitalnego, karta badania profilaktycznego, dokumentacja rehabilitacji leczniczej lub zawodowej przebytej przez osobę składającą wniosek o rentę).

Dokumentami potwierdzającymi przebyte okresy zatrudnienia są świadectwa pracy, a także pisemne zaświadczenia pracodawców lub legitymacja ubezpieczeniowa zawierająca wpisy o okresie zatrudnienia, albo orzeczenia sądu.

Jeżeli ubezpieczony nie posiada wymienionych dowodów, okresy zatrudnienia mogą być uwzględnione na podstawie takich dokumentów, jak: legitymacje służbowe, umowy o pracę, wpisy w dowodach osobistych „starego typu”, pisma kierowane do zainteresowanych przez zakłady pracy w czasie trwania stosunku pracy (np. o powołaniu, mianowaniu, zmianie angażu, zwolnieniu, wyróżnieniu, udzieleniu urlopu), o ile na ich podstawie możliwe jest ustalenie okresu zatrudnienia.

Ponadto zeznaniami świadków można udokumentować m.in.:

- okresy zatrudnienia na obszarze państwa polskiego po ukończeniu 15 roku życia, w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru

czasu pracy, jeżeli w tych okresach pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy albo rentę chorobową, czy też

— okresy zatrudnienia osób, których dokumenty uległy zniszczeniu na skutek powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 r.

Dokumentem potwierdzającym okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych i jego wysokość jest zaświadczenie wystawione przez urząd pracy wypłacający ten zasiłek.

Wszystkie okresy nieskładkowe podlegają uwzględnieniu na podstawie dokumentów (zaświadczeń, świadectw) lub wpisów w legitymacji ubezpieczeniowej albo orzeczenia sądu.

Podstawa wymiaru renty ustalana jest wyłącznie w oparciu o dokumenty i w żadnym wypadku do jej ustalenia nie mogą posłużyć zeznania świadków.

Podstawowym dokumentem potwierdzającym wysokość wynagrodzenia dla celów ustalenia podstawy wymiaru renty jest zaświadczenie wystawione na druku ZUS Rp-7 przez pracodawcę lub następcę prawnego, w oparciu o dokumentację płacową, będącą w jego posiadaniu.

Dokumenty potwierdzające okresy zatrudnienia oraz inne okresy składkowe i nieskładkowe, a także wysokość wynagrodzenia powinny zostać przedłożone w oryginale. Za oryginał uważa się również poświadczony notarialnie odpisy, wypisy i kopie.

Jeżeli dokumenty potwierdzające okresy składkowe i nieskładkowe przebyte do 31 grudnia 1998 r. oraz potwierdzające wysokość osiąganego wynagrodzenia przed tą datą zostały złożone przy wniosku o kapitał początkowy, nie należy tych dokumentów dołączać do wniosku o rentę, nawet gdyby oryginały tych dokumentów zostały zwrócone wnioskodawcy. We wniosku o rentę należy podać, że dokumenty te zostały przedłożone przy wniosku o kapitał początkowy. Wskazane jest podanie numeru sprawy kapitału początkowego, tj. numeru zamieszczonego – w decyzji lub piśmie ZUS – po symbolu KPU.

▶ Jakie są obowiązki pracodawców?

Pracodawcy zobowiązani są do:

- ▶ współdziałania z zainteresowanymi w gromadzeniu dokumentacji niezbędnej do przyznania świadczenia,
- ▶ wydawania zainteresowanemu lub organowi rentowemu zaświadczeń niezbędnych do ustalenia prawa do świadczeń oraz ich wysokości,

► przygotowania wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy i przedłożenia go za zgodą osoby zainteresowanej organowi rentowemu, nie później niż na 30 dni przed ustaniem prawa do zasiłku chorobowego.

Wymienione obowiązki nie dotyczą: • pracodawców niewypłacających zasiłków chorobowych • zleceniodawców • płatników składek zobowiązanych do opłacania składek za siebie i osoby współpracujące.

► Terminy wydania decyzji

Organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu **30 dni** od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji.

► Jaki jest tryb odwołania od decyzji ZUS?

Od decyzji przysługuje prawo wniesienia odwołania (za pośrednictwem oddziału ZUS, który wydał decyzję w sprawie) do sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania zainteresowanego, w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji.

Odwołanie wnosi się na piśmie do oddziału ZUS, który wydał decyzję, albo ustnie do protokołu sporządzonego przez ten oddział.

Jeżeli organ rentowy uzna odwołanie za słuszne, zmienia lub uchyla decyzję niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od wniesienia odwołania. W tym wypadku odwołaniu nie nadaje się dalszego biegu. Jeżeli natomiast odwołanie nie zostało w całości lub w części uwzględnione, Zakład przekazuje niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od wniesienia odwołania, sprawę wraz z uzasadnieniem do sądu.

Postępowanie odwoławcze wolne jest od opłat.

► O czym należy powiadomić ZUS?

Osoba uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty szkoleniowej zobowiązana jest powiadomić ZUS o następujących okolicznościach:

► o osiągnięciu przychodu z tytułu zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności, a także o wysokości osiąganego przychodu,

► o łącznej kwocie przychodu osiągniętego w roku kalendarzowym – w terminie do końca lutego następnego roku,

- ▶ o zmianie miejsca zamieszkania, numeru rachunku w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej,
- ▶ o pobieraniu emerytury lub renty z innego tytułu – przyznanej przez inny organ rentowy, albo o pobieraniu uposażenia sędziego lub prokuratora w stanie spoczynku bądź uposażenia rodzinnego,
- ▶ o innych okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do renty.

* * *

Podane informacje mają charakter ogólny. W celu uzyskania szczegółowych informacji w sprawie renty z tytułu niezdolności do pracy należy zwrócić się do oddziału lub inspektoratu ZUS.

Warszawa, kwiecień 2009 r.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Departament Świadczeń Emerytalno-Rentowych)

00-701 Warszawa, ul. Czerniakowska 16

Skład: Poligrafia ZUS w Warszawie. Zam. nr 961/09.

Druk: Wydż. Poligr. ZUS w Nowym Sączu. Nakł. 60 000 egz. Zam. nr 366/09.